
Stenografisch verslag van een openbaar verhoor in het kader van de parlementaire ondervragingscommissie Ongewenste beïnvloeding uit onvrije landen (POCOB) op 13 februari 2020 in de Enquêtezaal van het Logement te Den Haag.

Gehoord wordt: de heer Rijssenbeek (voormalig projectleider van het Financieel Expertise Centrum, FEC).

Aanvang: 15.31 uur

Voorzitter: Rog

Griffier: Sjerp

Aanwezige leden van de commissie: Van den Berge, Kuzu, Edgar Mulder, Van Raak, Rog, Schonis, Segers, Stoffer en De Vries.

De **voorzitter**: Goedemiddag. Aan de orde is het openbaar verhoor van de heer Rijssenbeek. Meneer Rijssenbeek, ik heet u namens de parlementaire ondervragingscommissie welkom. U bent voormalig programmaleider Terrorismefinanciering en Buitenlandse Financiering van het Financieel Expertise Centrum. U heeft de commissie vooraf een notitie doen toekomen, waarvoor dank. Die staat inmiddels op de website van de Tweede Kamer. In dit verhoor stelt de commissie u vragen over ongewenste beïnvloeding van maatschappelijke en religieuze organisaties in Nederland, zoals moskeeën, uit onvrije landen en hoe deze invloed kan worden doorbroken.

U wordt gehoord als deskundige en dit verhoor vindt plaats onder ede. U heeft aangegeven de belofte te willen afleggen. Ik vraag u om met die belofte te bevestigen dat u uw verslag onpartijdig en naar beste weten zult uitbrengen.

In handen van de voorzitter legt de heer Rijssenbeek de belofte af.

De **voorzitter**: U staat nu onder ede. Dit verhoor zal worden afgenomen door de leden Kuzu en Schonis. Ik geef het woord in eerste instantie aan de heer Kuzu.

De heer **Kuzu**: Dank u wel, voorzitter. Meneer Rijssenbeek, ik wil het in eerste instantie met u hebben over de bevoegdheden van het Financieel Expertise Centrum, dat we gemakshalve het FEC zullen noemen, met name in relatie tot de taskforce die is opgericht. Alvorens we daarop overgaan en om een duidelijker beeld te schetsen: het Financieel Expertise Centrum is in 1997 opgericht om de integriteit van de financiële sector te versterken en te bewaken. Kunt u kort uiteenzetten wat het FEC zoal doet?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Wat mij betreft hebt u een uitstekende inleiding gegeven. De doelstelling van het FEC is inderdaad om de integriteit van de financiële sector te bewaken en te versterken. In dat kader wordt er samengewerkt tussen een aantal partijen, een aantal toezichthouders, DNB, de AFM en de Belastingdienst, en een aantal opsporingsdiensten, de FIOD en de nationale politie, de FIU en het Openbaar Ministerie. Die partijen kunnen met elkaar op trendniveau kennis en ervaringen uitwisselen, maar ze kunnen ook binnen de grenzen van de wet, op grond van een convenant dat daarvoor is opgesteld en een informatieprotocol dat netjes de afspraken daarvoor regelt, informatie, waaronder persoonsgegevens, met elkaar uitwisselen.

De heer **Kuzu**: Uitstekend. Het zijn dus met name trendmatige analyses en er is een aantal samenwerkende partijen. Op het convenant en de wetgeving daaromtrent zullen we straks terugkomen. Voor dat we daarop overgaan: wie is eigenlijk eindverantwoordelijk binnen het FEC?

De heer **Rijssenbeek**: Het FEC als zodanig is geen zelfstandige entiteit. Het is een samenwerkingsverband. Het FEC heeft, om alvast even op uw eerdere vraag terug te komen, als zodanig ook geen bevoegdheden. Het is een samenwerkingsverband van diverse publieke organisaties en die

publieke organisaties hebben ieder eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Onderling kan er worden samengewerkt en er kan ook worden afgestemd welke organisaties op welk moment het beste gebruik kunnen maken van welke bevoegdheden.

De heer **Kuzu**: Om een beeld daarvan te schetsen: sturen de partijen die u net noemde, onder andere politie, de toezichhouders, de AFM en DNB, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst, dan een afvaardiging naar het Financieel Expertise Centrum of heeft het FEC zelf ook organisatiecapaciteit en formatie?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Kijk naar de governancestructuur van het FEC, de manier waarop het is georganiseerd. Het FEC wordt voorgezeten door de zogenaamde "FEC-raad" en in die FEC-raad zit een bestuurder van alle aangesloten organisaties. Daar zitten overigens ook twee waarnemers bij van de twee betrokken departementen. Dat zijn op dit moment Financiën en Justitie en Veiligheid.

De heer **Kuzu**: Maar dan toch. We hebben die verschillende partijen, maar u zegt dus hier eigenlijk dat er niemand is die eindverantwoordelijk is voor het FEC?

De heer **Rijssenbeek**: Zo zou je het kunnen zeggen. Je zou ook kunnen zeggen dat de zeven partijen gezamenlijk eindverantwoordelijk zijn voor het FEC.

De heer **Kuzu**: Maar er is niet één specifieke partij die verantwoordelijk is?

De heer **Rijssenbeek**: Dat klopt.

De heer **Kuzu**: Oké. U hebt ook aangegeven dat het ministerie van Justitie en Veiligheid en het ministerie van Financiën waarnemer zijn. Wat betekent dat precies?

De heer **Rijssenbeek**: Zij zijn aanwezig bij de vergadering van de FEC-raad, dus de vergadering waar de bestuurders met elkaar samenkomen. Dat is over het algemeen niet het gremium waar die informatie wordt uitgewisseld. Daar worden meer de strategische kaders vastgesteld, daar wordt het convenant vastgesteld, daar wordt het informatieprotocol vastgesteld en daar wordt ook vastgesteld op welke thema's er projecten zullen worden gestart. Voor die specifieke projecten worden er dus afvaardigingen uit de diverse organisaties samengesteld en die kunnen dan met elkaar -- soms is dat met de zeven partners tegelijkertijd en soms dat met enkele partners van die zeven -- een project starten en die leggen dan weer verantwoording af aan die FEC-raad.

De heer **Kuzu**: Daarbij zijn die twee departementen waar we net over spraken dus waarnemer. Die kijken naar hetgeen er gebeurt.

De heer **Rijssenbeek**: Die kijken op hoofdlijnen mee, op strategisch niveau, maar binnen de projecten waar daadwerkelijk informatie uit wordt gewisseld, zijn zij niet aanwezig.

De heer **Kuzu**: Dus wel op strategisch niveau, maar niet operationeel.

De heer **Rijssenbeek**: Dat klopt.

De heer **Kuzu**: Oké. De politieke eindverantwoordelijkheid voor het FEC, waar ligt die precies? Als het FEC politiek wordt aangesproken, welke minister wordt dan ter verantwoording geroepen?

De heer **Rijssenbeek**: Ik heb daar geen ervaring mee. Wat ik u zeg, is dat er twee departementen betrokken zijn bij het FEC. Het is uiteindelijk aan de politiek om te bepalen waar de politieke verantwoordelijkheid ligt.

De heer **Kuzu**: U heeft daar geen ervaring mee. Stel dat het zou gebeuren. Wat is uw inschatting daar dan van? Zit dat dan meer in de hoek van Justitie en Veiligheid of meer bij Financiën?

De heer **Rijssenbeek**: Dat zal ook afhankelijk zijn van het onderwerp. Er worden onderwerpen behandeld die heel erg zien op fiscale constructies of op toezichtrechtelijke situaties en er worden situaties besproken die meer richting het strafrecht gaan. Afhankelijk van naar welke kant het meer neigt, zal de ene of de andere minister zich meer of minder betrokken voelen bij het onderwerp.

De heer **Kuzu**: Om het heel concreet te maken. Sinds september 2017 loopt de pilot Buitenlandse Financiering binnen het project Terrorismefinanciering van het Financieel Expertise Centrum. Terrorismefinanciering, welke minister is daarvoor verantwoordelijk?

De heer **Rijssenbeek**: De bestrijding van terrorismefinanciering in strafrechtelijke zin -- nogmaals, het is niet aan mij om de politieke verantwoordelijkheid te bepalen -- wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

De heer **Kuzu**: Ik sprak net over die pilot. Wie is eigenlijk de trekker van dat project?

De heer **Rijssenbeek**: Als er binnen de FEC-raad wordt besloten dat er een bepaald project zal plaatsvinden, wordt over het algemeen een van die organisaties aangewezen als de trekker daarvan. Ik geloof dat het ook weleens is voorgekomen dat er twee organisaties in gezamenlijkheid min of meer een project leiden. De verantwoordelijkheid blijft natuurlijk gewoon liggen bij de gehele samenwerking. Dan wordt er dus één organisatie die is aangesloten bij het FEC aangewezen of stelt die zich beschikbaar als projectleider.

De heer **Kuzu**: Om het heel scherp te krijgen. We hebben dus die pilot Buitenlandse Financiering. Wie is de trekker daarvan? Of is dat per deelonderwerp dat binnen die pilot wordt behandeld een andere organisatie?

De heer **Rijssenbeek**: Zoals u in mijn position paper hebt kunnen lezen, maakt de pilot Buitenlandse Financiering deel uit van een bestaand FEC-project, namelijk het FEC-project op terrorismefinanciering. Van dat FEC-project was en is het Openbaar Ministerie de trekker.

De heer **Kuzu**: Het Openbaar Ministerie is daarvan de trekker. Kunt u uitleggen hoe die pilot in zijn werk gaat?

De heer **Rijssenbeek**: Heeft u het alleen over de pilot of over de bredere samenwerking?

De heer **Kuzu**: Nee, over de pilot. Ik heb nu proberen in te zoomen op de pilot Buitenlandse Financiering binnen het project Terrorismefinanciering.

De heer **Rijssenbeek**: Ik stel die vraag en desondanks ga ik het langere antwoord geven, omdat de twee niet helemaal los van elkaar kunnen worden gezien. In 2015 is er een project gestart op terrorismefinanciering. Daarvoor zijn naast de zeven FEC-partners ook een aantal participanten uitgenodigd om zich daarbij aan te sluiten. Die hebben zich daar via een addendum op het FEC-convenant aan verbonden. Dat FEC-project heeft een drietal doelstellingen, namelijk het in kaart brengen van terroristische financiële netwerken, het op het moment dat daar aanleiding toe is daar interventies op plegen en het vervolgens kijken of we in de informatie die is verzameld bepaalde trends, fenomenen of typologieën kunnen onderkennen die wij vast kunnen leggen en kunnen delen met organisaties, publiek dan wel privaat, voor wie die van belang zijn. Vanuit die samenwerking en vanuit dat programma of project -- uiteindelijk is het eigenlijk een voortdurend project geworden en is het in de loop van de tijd een programma gaan heten, maar met die technische aspecten zal ik u niet al te zeer vermoeien -- is op een gegeven moment een politieke wens ontstaan om ook onderzoek te doen naar ongewenste buitenlandse financiering. Dat was op dat moment de formulering.

De heer **Kuzu**: Daar komen we straks nog uitgebreider op terug. Ik vroeg me ook af of het ministerie van Buitenlandse Zaken betrokken is bij dit project.

De heer **Rijssenbeek**: Zijdelings, in die zin dat er bij het onderzoek hoe eventueel die pilot op ongewenste buitenlandse financiering zou kunnen worden vormgegeven ook gekeken is wat voor informatie daarin zou kunnen worden betrokken. In dat kader is ook gekeken naar het ministerie van Buitenlandse Zaken en dan meer specifiek of informatie die bijvoorbeeld uit Koeweit is gekomen via de zogenaamde "Koeweitlijsten" -- u bent daarmee bekend en ze hebben ook uitgebreid in de krant gestaan -- ook bij ons in het project zou kunnen landen.

De heer **Kuzu**: U gebruikt de formuleringen "zou kunnen worden betrokken" en "zou kunnen landen". Is dat ook gebeurd?

De heer **Rijssenbeek**: Dat is uiteindelijk ook gebeurd.

De heer **Kuzu**: Dus die inventarisatie heeft ertoe geleid dat er informatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken mee is genomen in de pilot?

De heer **Rijssenbeek**: Ja.

De heer **Kuzu**: Uitstekend. Heeft u ook zicht op de aanvragen van financiering uit het buitenland, uit bijvoorbeeld Golfstaten, aan de voorkant van het proces, nog voordat de transactie plaatsvindt?

De heer **Rijssenbeek**: Misschien moet ik nog één kleine nuance plaatsen. Het lijkt nu heel erg alsof wij ongewenste buitenlandse financiering in de volle breedte ...

De heer **Kuzu**: Daar komen we straks uitgebreider op terug.

De heer **Rijssenbeek**: Prima. Ik vind het van belang dat ik dat op enig moment tijdens dit verhoor kan toelichten, maar dan zal ik dat op een later moment doen.

We hebben op verschillende manieren zicht gekregen op ongewenste buitenlandse financiering. Eén bron is bijvoorbeeld het ministerie van Buitenlandse Zaken geweest, de lijsten die tot onze beschikking zijn gekomen. Overigens hadden we sommige van de financieringen die daarin opkwamen al in beeld en andere nog niet. We hebben onderzocht of die aan onze criteria voldeden. Dat deden ze niet allemaal. Daarover later meer. Een andere bron is bijvoorbeeld informatie die vanuit de opsporingsdiensten tot ons komt, al dan niet met behulp van de FIU, bijvoorbeeld verdachte transacties die eerder als ongebruikelijk bij de FIU zijn gemeld door financiële instellingen en die door de FIU als verdacht zijn verklaard en op die manier opsporingsinformatie zijn geworden en tot onze beschikking hebben kunnen komen. Dat zijn zoal bronnen op grond waarvan wij aan de voorkant zicht hebben gekregen op financiering vanuit het buitenland richting instellingen in Nederland die voldeden aan de criteria.

De heer **Kuzu**: Wat vindt u van de mogelijkheden aan de voorkant, het inzicht krijgen in dit soort informatie aan de voorkant? Vindt u dat voldoende of beperkt?

De heer **Rijssenbeek**: De twee mogelijkheden die ik noemde, bieden wel wat handvatten. Tegelijkertijd hebben wij in de pilot Buitenlandse Financiering en eigenlijk ook wel breder in het project op terrorismefinanciering geconstateerd dat er problemen zijn met het in kaart brengen van financiën van met name stichtingen, omdat wij daar nauwelijks zicht op hebben. Stichtingen hebben geen leden, geen aandeelhouders, geen two-tier-boardstructuur en ze hebben ook eigenlijk nauwelijks een administratieplicht, tenzij ze een zogenaamde anbi-status hebben, de status van algemeen nut beogende instelling. De stichtingen die in onze netwerken zichtbaar werden, hadden over het algemeen die status niet. Dat betekent dat er eigenlijk nauwelijks zicht was op de financiën van de stichtingen die bij ons zichtbaar werden en die wij in relatie konden brengen met netwerken waar ook subjecten in zaten die wij in verband konden brengen met terrorisme. Die transparantie daar heeft ons dus wel parten gespeeld.

Daardoor is het voor ons moeilijk geweest om dat soort informatie goed inzichtelijk te maken.

De heer **Kuzu**: Dus wanneer organisaties, stichtingen, geen anbiestatus hebben, is het voor u lastig om dat aan de voorkant in beeld te hebben?

De heer **Rijssenbeek**: Ik zeg niet dat wij op het moment dat ze wel een anbiestatus hebben een volledig beeld hebben, maar dan hebben ze in ieder geval iets van een verantwoordingsplicht richting de Belastingdienst. We zien dat een groot deel van de stichtingen die wij tegenkwamen, eigenlijk geen enkele verantwoordings- of administratieplicht had en daardoor waren we echt afhankelijk van ofwel informatie uit opsporingsonderzoeken ofwel informatie die door financiële instellingen was gemeld bij de FIU en verdacht was verklaard ofwel informatie die bijvoorbeeld vanuit Buitenlandse Zaken kwam van buitenlandse staten die hun informatie over aanvragen met ons ministerie van Buitenlandse Zaken hadden gedeeld.

De heer **Kuzu**: Op de eerste verhoordag hebben we onder anderen de heer Roscam Abbing gehoord, de voorzitter van -- ik moet het even goed zeggen -- de Taskforce Problematisch Gedrag en Ongewenste Buitenlandse Financiering. Zij hebben de pilot betaald. Zijn zij ook betrokken bij de pilot?

De heer **Rijssenbeek**: De financiers bedoelt u?

De heer **Kuzu**: Ik heb begrepen -- dat blijkt uit ons vooronderzoek -- dat de Taskforce Problematisch Gedrag en Ongewenste Buitenlandse Financiering de pilot heeft betaald. Klopt dat?

De heer **Rijssenbeek**: De pilot is door een aantal departementen betaald en die departementen zijn ook betrokken bij de taskforce. Het is dus niet zo dat de taskforce een-op-een het FEC-project heeft gefinancierd.

De heer **Kuzu**: Helder. Is de taskforce betrokken bij de pilot? U noemde die niet bij de partijen die samenwerken binnen het Financieel Expertise Centrum.

De heer **Rijssenbeek**: Nee, dat klopt. Ze zijn in die zin niet betrokken, maar ze zijn natuurlijk wel vooraf op de hoogte gesteld van het kader waarbinnen we zouden gaan werken. We hebben op hoofdlijnen, meer op strategisch niveau, ook wel verantwoording afgelegd aan de FEC-raad, aan de waarnemers binnen de FEC-raad, en dat is ook gedeeld met die departementen. Net zoals dat wij onze tactische informatie, onze informatie op subjectniveau waar ook persoonsgegevens in voorkomen, niet delen met de waarnemers van het ministerie van Financiën en het ministerie van Justitie en Veiligheid, delen we die ook niet met de departementen die betrokken zijn bij de taskforce en dus ook niet met de taskforce.

De heer **Kuzu**: Dat is een helder antwoord. U gaf al aan -- ik wil het toch nog een keer genoemd hebben -- met wie die informatie dan wel wordt gedeeld.

De heer **Rijssenbeek**: Die informatie wordt -- binnen de wettelijke grenzen, want het is niet altijd mogelijk -- gedeeld met de partners en de participanten die onderdeel uitmaken van FEC-programma op terrorismefinanciering en die binnen dat programma met elkaar samenwerken in die pilot op ongewenste buitenlandse financiering. Wij hebben wel gekeken of wij in voorkomende gevallen, op het moment dat er bijvoorbeeld binnen een bepaalde gemeente iets speelde dat aandacht behoefde, onze informatie met die betreffende gemeente zouden kunnen delen. Dat bleek in de praktijk buitengewoon lastig.

De heer **Kuzu**: Wat maakt het lastig? Wetgeving?

De heer **Rijssenbeek**: Ja, het wettelijk kader ontbreekt. Binnen het FEC is informatie verzameld onder die doelstelling van het versterken de integriteit van de financiële sector. Een gemeente is soms wel betrokken als partner in een samenwerkingsverband met bijna vergelijkbare partners, bijvoorbeeld

het RIEC, het Regionaal Informatie en Expertise Centrum zeg ik even uit mijn hoofd. Wat je ziet is dat, omdat dat een andere doelstelling heeft, namelijk het bestrijden van ondermijning, de informatie die onder de ene doelstelling binnen het FEC gedeeld is niet onder die andere doelstelling met dezelfde of vergelijkbare partners, inclusief de gemeente, gedeeld kan worden. Je zou nog kunnen zeggen dat de politie dan informatie deelt uit het ene samenwerkingsverband met de politie in het andere samenwerkingsverband en dat het zo door het luikje naar de gemeente gaat. Daar hebben we zeer zorgvuldig naar gekeken en lang over gesproken met alle betrokken privacyjuristen. Het schijnt in de praktijk niet te kunnen.

Laat ik een lang antwoord kort afsluiten. Wat we uiteindelijk wel een aantal keer hebben gedaan, is dat we eigenlijk alle tactische informatie gestript hebben uit het verhaal dat we eigenlijk aan de gemeente hadden willen vertellen en dat we dus op een heel hoog abstractieniveau aan de gemeente hebben verteld wat we hebben waargenomen. Daarbij hebben we soms ook verwezen naar open bronnen en hebben we die open bronnen geduid, van "dat herkennen we" of "dat herkennen we niet".

De heer **Kuzu**: Dat is meer informatie op macroniveau. Heel abstract, niet heel specifiek.

De heer **Rijssenbeek**: Ja, dat klopt.

De heer **Kuzu**: Daar komen we straks nog op terug. Op het moment dat u informatie deelt met een van die partijen -- denk aan de politie of het Openbaar Ministerie -- heeft u dan als Financieel Expertise Centrum zicht op wat er vervolgens met die informatie gebeurt?

De heer **Rijssenbeek**: Een van de grote voordelen van het Financieel Expertise Centrum is dat wij eigenlijk onze informatie bij elkaar leggen, met alle betrokken partners en participanten. De puzzelstukjes worden dus bij elkaar gelegd en die worden ook in elkaar gelegd door een analyseteam. Vervolgens wordt er een zogenaamde "interventiedataroom" georganiseerd,

waarbij eigenlijk alle betrokken partners en, voor zover dat juridisch mogelijk is en voor de casus relevant, een aantal participanten zijn en dan wordt met elkaar gekeken wat de situatie is, of er interventies gewenst zijn, wie welke mogelijkheden heeft om een interventie te plegen en hoe die interventies zo goed mogelijk op elkaar kunnen worden afgestemd.

De heer **Kuzu**: Daar geeft u dus adviezen over, maar u ziet vervolgens niet wat er exact mee gebeurt?

De heer **Rijssenbeek**: Nee. De uitvoering van die interventies blijft uiteindelijk aan de individuele partner of participant binnen dat samenwerkingsverband. Het is ook niet zo dat verantwoordelijkheden van de individuele partner of participant overgaan op dat samenwerkingsverband als geheel.

De heer **Kuzu**: Dat is duidelijk. Voor terrorismefinanciering geldt een wettelijk kader. Waar het gaat om buitenlandse financiering, geldt er niet per se een wettelijk kader. Heeft u daar nog wat over te zeggen?

De heer **Rijssenbeek**: Dat is een van de grote uitdagingen van deze pilot geweest. Die hebben we aan de voorkant ook wel onderkend. Want het begint al met de uitdaging of het wettelijk is toegestaan om informatie te delen op basis van iets wat feitelijk wettelijk niet verboden is.

De heer **Kuzu**: Maar u heeft die informatie dus wel?

De heer **Rijssenbeek**: Dat hangt natuurlijk een beetje van de casus af. Je kan niet in zijn algemeenheid zeggen dat wij altijd informatie hebben. Maar voor zover er informatie is bij een van de aangesloten partners of participanten, is het de vraag of er een wettelijke grondslag is om die informatie te delen met anderen.

De heer **Kuzu**: Het gaat me met deze vraag niet om het delen van die informatie, maar om de vraag of u als Financieel Expertise Centrum die informatie tot uw beschikking heeft.

De heer **Rijssenbeek**: Dan kom ik toch weer even terug op het Financieel Expertise Centrum, want dat is in feite niet meer dan een samenwerkingsverband. Dus de vraag is even of er partners of participanten zijn die binnen dat Financieel Expertise Centrum samenwerken de beschikking hebben over relevante informatie. Soms is dat het geval en dan is de vraag of zij die informatie mogen delen met anderen.

De heer **Kuzu**: Ja. Om het helemaal scherp te krijgen. Voor terrorismefinanciering hebben we wetgeving en een wettelijk kader. Betekent dat dat het FEC geen inzicht heeft in buitenlandse financiering die niet gelinkt is aan terrorismefinanciering?

De heer **Rijssenbeek**: Het zou zo kunnen zijn dat een partner om wat voor reden dan ook daar de beschikking over heeft, maar wij hebben in ieder geval met elkaar vastgesteld dat die informatie niet gedeeld kan worden.

De heer **Kuzu**: Oké. Van welke van de organisaties die samenwerken binnen het Financieel Expertise Centrum krijgt u informatie over financieringsstromen waarbij een link is met terrorismefinanciering?

De heer **Rijssenbeek**: Dat kan bijvoorbeeld van de opsporingsdiensten zijn. Dat kan van de FIU zijn. Die informatie komt feitelijk van de opsporingsdiensten. Want als een ongebruikelijke transactie verdacht wordt verklaard, wordt die onderdeel van de Wet politiegegevens en dan gaat die dus naar een opsporingsdienst.

De heer **Kuzu**: Even. Wat betekent FIU precies?

De heer **Rijssenbeek**: De FIU is de Financial Intelligence Unit. In Nederland bestaat een meldplicht voor ongebruikelijke transacties voor financiële

instellingen, maar ook voor heel veel andere instellingen. Op het moment dat bijvoorbeeld bij een bank een heel groot contant geldbedrag wordt gestort of er een heel groot geldbedrag wordt ontvangen vanuit een hoogrisicoland, is een financiële instelling verplicht om dat te melden. Die meldplicht is in Nederland geregeld bij de Financial Intelligence Unit Nederland. Die kan kijken of met die ongebruikelijke transactie daadwerkelijk iets aan de hand lijkt te zijn. Als dat het geval lijkt te zijn, kan die verdacht worden verklaard. Dat is iets anders dan een verdenking in strafrechtelijke zin. Er hoeft dan niet automatisch een verdenking in strafrechtelijke zin te ontstaan, maar het zorgt er in ieder geval voor dat het voor de opsporingsdiensten mogelijk relevant kan zijn om dat verder te onderzoeken.

De heer **Kuzu**: Wat houdt die meldplicht precies in? Wanneer moeten bedragen gemeld worden?

De heer **Rijssenbeek**: Die meldplicht is eigenlijk ontstaan op grond van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme, de Wwft. Die schrijft eigenlijk voor dat transacties die mogelijk in verband kunnen worden gebracht met witwassen, met terrorismefinanciering, met corruptie, met fraude of met wat voor soort criminaliteit dan ook, met name financiële criminaliteit, moeten worden gemeld. Er is een objectieve meldgrens. Op het moment dat een transactie boven een bepaald bedrag uitkomt, moet die automatisch worden gemeld. Ik geloof dat dat €10.000 of €15.000 contant is. Dus op het moment dat iemand met €20.000 contant bij een bank komt en zegt dat hij het op zijn rekening wil storten, moet die bank dat automatisch melden. Er is ook een subjectieve meldplicht. Die subjectieve meldplicht is eigenlijk afhankelijk van risico-indicatoren, die per sector ook nog kunnen verschillen. De FIU en bijvoorbeeld ook De Nederlandsche Bank en internationale organisaties stellen dat soort risico-indicatoren op. Maar banken en andere financiële instellingen zijn ook zelf verplicht om de risico's binnen de eigen organisatie in beeld te brengen en alle transacties daaraan te toetsen. Als zo'n risico-indicator zich voordoet, moet worden gekeken of

die transactie daadwerkelijk ongebruikelijk is en moet die dan gemeld worden.

De heer **Kuzu**: Duidelijk. Dus op het moment dat een organisatie niet meldt wat eigenlijk gemeld had moeten worden, heeft de FEC die informatie niet tot zijn beschikking?

De heer **Rijssenbeek**: Dat klopt.

De heer **Kuzu**: Helder. Op de eerste dag hebben we, zoals ik net al vertelde, de heer Roscam Abbing gehoord en die gaf aan dat de wettelijke grondslag om informatie te delen onvoldoende is. U heeft daar net ook het een en ander over gezegd. Mijn vraag is heel specifiek: zou na het regelen van die wettelijke grondslag door de wetgever die informatie meerwaarde hebben voor de taskforce? Zouden we dat moeten willen? Hoe kijkt u daar specifiek tegen aan?

De heer **Rijssenbeek**: Als ik uw vraag goed begrijp, vraagt u of het van meerwaarde zou kunnen zijn als de informatie die binnen het FEC gedeeld wordt, gedeeld zou kunnen worden met de taskforce.

De heer **Kuzu**: Juist.

De heer **Rijssenbeek**: Dat is een beetje afhankelijk van met welk doel de taskforce die informatie wil hebben. Ik zie eigenlijk in de praktijk drie knelpunten rond dit onderwerp. Een is die transparantie. Daar hebben we het over gehad. Twee is het wettelijk kader. Stel dat dat wettelijk kader inderdaad wordt aangepast. Dan zou die informatie gedeeld kunnen worden met bijvoorbeeld de taskforce, maar misschien ook wel met gemeenten en met andere relevante actoren. Maar het derde knelpunt blijft dan wat mij betreft nog staan en dat is een gebrek aan handelingsperspectief. Stel dat we die informatie dan zouden delen met die taskforce. Dan beschikt die over informatie over iets wat onwenselijk is, maar nog steeds niet in strijd is met enige wet. Dan is nog steeds de vraag wat je er vervolgens aan gaat doen.

De heer **Kuzu**: Over dat handelingsperspectief hebben we ook een aantal verhoren gehad. Wat zou er wat u betreft moeten gebeuren om meer handelingsperspectief te geven aan de partijen?

De heer **Rijssenbeek**: Ik vind dat een heel ingewikkelde vraag. Het lastige -- daar zijn wij in die pilot ook zeker aan de voorkant al tegen aangelopen en daarom hebben wij ons ook beperkt in datgene wat we hebben willen en kunnen onderzoeken -- is dat je in deze discussie al heel snel tegen grondwettelijke vrijheden aanloopt, waarmee het gaat schuren: de vrijheid van godsdienst, de vrijheid van onderwijs, de vrijheid van meningsuiting. Wat ik heb gemerkt binnen het samenwerkingsverband van het FEC, is dat de organisaties die daarbij aan zijn gesloten, hetzij als partner, hetzij als participant, die grondwettelijke vrijheden buitengewoon goed respecteren. Stel dat er een handelingsperspectief zou worden geboden. Dan is het een beetje de vraag in welke richting dat gaat en in hoeverre zich dat verhoudt tot die grondwettelijke vrijheden. Als daar een discussie over moet worden gevoerd, over of die wettelijke grenzen op dit moment op de juiste plek liggen, vind ik dat in de eerste plaats een politieke discussie. Dat is wat mij betreft een discussie die u onderling met elkaar en met de rest van de Kamer zou moeten voeren.

De heer **Kuzu**: Dan mijn laatste vraag in dit blokje. Wat zou er eigenlijk nodig zijn om volledig zicht te krijgen op ongewenste buitenlandse financiering wat u betreft? Is dat het eerste punt dat u net noemde, transparantie?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Transparantie en dan met name op financieel gebied. Ik denk dat dat het allerbelangrijkste is.

De heer **Kuzu**: Bij wie ligt die verantwoordelijkheid wat u betreft?

De heer **Rijssenbeek**: Bij de wetgever.

De heer **Kuzu**: Dank u wel.

De heer **Schonis**: Meneer Rijssenbeek, ik ga u wat vragen stellen over de geldstromen die u monitort of waar u zicht op heeft. Het FEC is natuurlijk niet opgericht of kijkt niet specifiek naar hetgeen waarnaar de commissie nu kijkt, naar ongewenste financiering uit het buitenland. Ziet u wel geldstromen voorbijkomen naar religieuze instellingen in Nederland waarvan u zegt: hé, dat valt op?

De heer **Rijssenbeek**: Dat hebben wij in het verleden wel gezien en daar hebben wij ook ... Op het moment dat dat uiteindelijk verband houdt met netwerken of subjecten die wij in verband brengen met terrorisme, hebben wij daar ook onderzoek naar gedaan.

De heer **Schonis**: En dat onderzoek was heel specifiek gericht op terrorismebestrijding of terrorisme?

De heer **Rijssenbeek**: Dat is wel het uitgangspunt. Ik had nog een uitleg tegoed of een uitlegmogelijkheid tegoed over de beperking die wij hebben aangebracht in de pilot Buitenlandse Financiering. We hebben aan de voorkant dus discussie gehad -- dat was overigens een heel constructieve discussie -- onderling, maar ook met de departementen die ons hebben gevraagd om hier onderzoek naar te doen, over wat nou de mogelijkheden zijn om informatie te delen.

Je kunt kijken naar de Wet bescherming persoonsgegevens, wat inmiddels de AVG en de UAVG is geworden, Algemene verordening gegevensbescherming en de uitvoeringswet daarvan, of naar de Wet politiegegevens of naar de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens. Dat zijn eigenlijk de drie wetten die voor ons relevant zijn om informatie met elkaar uit te mogen wisselen. Het zijn ook de drie wetten die de privacy beschermen van de persoonsgegevens die binnen deze organisaties worden uitgewisseld. Die hebben eigenlijk allemaal een vergelijkbaar wettelijk kader, namelijk dat persoonsgegevens alleen mogen worden uitgewisseld op het

moment dat daar een zwaarwegend maatschappelijk belang voor is op grond waarvan het noodzakelijk is om die informatie met elkaar te delen.

Wij hebben met elkaar vastgesteld, ook in nauw overleg met privacyjuristen, dat op het gebied van terrorismefinanciering dat zwaarwegende maatschappelijk belang aanwezig is en dat het ook noodzakelijk is om die informatie daadwerkelijk met elkaar te delen. Maar op het moment dat je kijkt naar ongewenste buitenlandse financiering ... Het woord zegt het al: het is ongewenst, maar het is niet in strijd met de wet. Omdat het een open norm is, hebben wij gezegd dat we die niet zelf gaan invullen. Dan kijken we een beetje naar wat de wetgever zou hebben gewild. Het feit dat het niet in strijd is met enige wet of regelgeving, geeft eigenlijk al aan dat het in ieder geval daar niet als een zwaarwegend maatschappelijk belang wordt beschouwd of in ieder geval dat ze er niet uitkomen hoe zich dat dan verhoudt tot onze grondwettelijke vrijheden. We hebben dus gezegd dat we zonder die relatie met terrorismefinanciering niet kunnen kijken naar ongewenste buitenlandse financiering. Is die link er wel, dan kijken wij gewoon naar een netwerk waarin sprake is van terroristische activiteiten en dan voelen wij ons ook vrij om daar wel naar te kijken.

De heer **Schonis**: Helder. U zegt gewoon dat de wettelijke mogelijkheden u op dit moment beperken om breder te kijken dan alleen terrorismefinanciering, maar u ziet wel transacties naar religieuze instellingen in Nederland die niet alleen aan terrorisme te relateren zijn. U ziet die transacties dus wel?

De heer **Rijssenbeek**: Dat klopt.

De heer **Schonis**: Wat ziet u dan? Wat voor algemene trends, wat voor algemene beelden ziet u dan?

De heer **Rijssenbeek**: Het is moeilijk om in algemeenheden te praten, maar we hebben in een aantal casussen gezien dat er geld vanuit het Midden-Oosten, in sommige gevallen rechtstreeks en in sommige gevallen indirect,

naar Nederland vloeit. Soms zijn dat grote bedragen, vaak in meerdere transacties. Die komen over het algemeen uit in Nederlandse stichtingen en een enkele keer ook bij natuurlijke personen. Soms zijn dat mensen die imam zijn of regelmatig spreken in moskeeën of bij religieuze gelegenheden. Wat er met dat geld gebeurt, is verschillend. In een groot aantal gevallen, zeker als het om grotere geldbedragen gaat, is daar vastgoed mee aangekocht, bijvoorbeeld een moskee, een schoolruimte of een gebouw dat voor meerdere doeleinden wordt gebruikt, bijvoorbeeld voor een moskee en een schoolruimte. Soms zijn ook grote delen van die bedragen contant opgenomen. Dan wordt daar de "paper trail", zoals wij dat noemen, onderbroken en raken we het zicht op de uiteindelijke bestemming van het geld kwijt.

De heer **Schonis**: Dat raakt u dan kwijt omdat er geen papieren gegevens meer te volgen zijn, waardoor u niet verder kunt handelen. U kunt het niet verder traceren.

De heer **Rijssenbeek**: Ja, dat klopt.

De heer **Schonis**: U noemt nu een aantal dingen als voorbeeld. We hebben vandaag een aantal verhoren gehad waarin een aantal voorbeelden voorbij gekomen is. We hadden hier bijvoorbeeld meneer El Damanhoury en die sprak erover dat er geld rechtstreeks via ambassades naar Nederland wordt overgemaakt. Herkent u dat?

De heer **Rijssenbeek**: Dat herken ik niet. Ik zou het ook zeker niet willen ontkennen, maar ik heb het gewoon niet zien langskomen.

De heer **Schonis**: Oké. Buitenlandse Zaken is wel betrokken bij het Financieel Expertise Centrum, hè?

De heer **Rijssenbeek**: Indirect, ja. We hebben een aantal keren rechtstreeks contact gehad, maar ik denk dat dat op één hand te tellen is in de afgelopen paar jaar.

De heer **Schonis**: U heeft niet waargenomen in de periode dat u bij het FEC werkzaam was dat er geld naar ambassades werd overgemaakt?

De heer **Rijssenbeek**: Nee, maar wij zijn afhankelijk van de informatie die wij hebben. Dan kom ik terug op die transparantie. Wij weten gewoon niet alles of misschien zelfs wel helemaal niet zo veel. We zijn dus afhankelijk van ofwel bijvoorbeeld bankafschriften die in een strafrechtelijk onderzoek op een ander onderwerp tot onze beschikking staan ofwel meldingen van de FIU, die ik zojuist heb uitgelegd, ofwel informatie van ons eigen ministerie van Buitenlandse Zaken. Dat zijn de voornaamste bronnen. We zijn dus niet op de hoogte van het gegeven dat er via andere, buitenlandse ambassades in Nederland geld zou zijn binnengekomen met het doel om daar beïnvloeding mee te laten plaatsvinden.

De heer **Schonis**: Oké, helder. Meneer El Damanhoury gaf nog een voorbeeld. Hij gaf onder andere aan dat er een, overigens fors, bedrag rechtstreeks over was gemaakt vanuit de Golfstaten naar de bankrekening van de notaris. Dat is dus helemaal buiten zijn stichting omgegaan. Dat kwam gewoon bij de notaris op de rekening. Ziet u dat soort transacties ook? Moet dat worden gemeld, bijvoorbeeld?

De heer **Rijssenbeek**: Ik durf niet met zekerheid te zeggen of wij dat soort transacties hebben gezien. We hebben wel gezien dat er uiteindelijk geld bij een notaris terecht is gekomen dat vanuit het buitenland afkomstig is, maar ik durf niet met zekerheid te zeggen -- daar laat mijn herinnering mij gewoon in de steek -- of dat weleens rechtstreeks is gegaan. Ik weet zeker dat het een aantal keer zeker niet rechtstreeks is gegaan, maar ik durf niet uit te sluiten dat we hebben gezien dat het wel rechtstreeks is gegaan.

De heer **Schonis**: Oké, helder. Stel dat u zou willen kijken naar overboekingen rechtstreeks naar ambassades. Heeft het FEC dan nu de bevoegdheid om daar te kijken?

De heer **Rijssenbeek**: Nee. Maar dat hebben we eigenlijk bij helemaal niemand, tenzij er sprake is van een strafrechtelijke verdenking of tenzij de Belastingdienst reden heeft om daar een boekenonderzoek te doen. Anders hebben we een strafrechtelijke verdenking nodig op grond waarvan we kunnen vorderen. Het zou ook kunnen zijn dat een financiële instelling die transactie meldt, maar dan moet die ook nog verdacht worden verklaard door de FIU.

De heer **Schonis**: Oké, dank u wel. U gaf net ook aan dat je vaak meerdere transacties ziet. We hebben vandaag ook gesproken met de heer Van der Blom. Die gaf een voorbeeld waarbij vier tot vijf tussenpersonen zijn gebruikt. In dat geval ging het om de financiering van de Blauwe Moskee in Amsterdam. Komt dat vaker voor, dat er meerdere tussenpersonen worden gebruikt?

De heer **Rijssenbeek**: We hebben in een aantal zaken wel gezien dat er meerdere tussenpersonen zijn gebruikt, ook vanuit het buitenland en dan met name een Europees buitenland, wellicht om de herkomst van het geld te verhullen. Maar goed, die intentie hebben we natuurlijk niet kunnen vaststellen.

De heer **Schonis**: Dat maakt het natuurlijk lastiger te traceren. Dat is eigenlijk ook wat u net aangaf.

De heer **Rijssenbeek**: Ja.

De heer **Schonis**: We hebben vandaag ook gesproken met de heer El Damanhoury, zoals ik net zei. Hij gaf nog een voorbeeld. Hij had vastgoed gekocht, een Nederlandse school in Rotterdam meen ik. Daarvoor had hij geld opgehaald uit het Midden-Oosten, van een charitatieve instelling daar, met de bedoeling om rendement te maken. Ziet u dan ook dat er geldstromen zijn van Nederland weer terug naar het Midden-Oosten, naar de Golfstaten?

De heer **Rijssenbeek**: Ik durf niet 100% uit te sluiten dat wij dat weleens hebben zien langskomen, maar de inkomende geldbedragen staan niet in verhouding tot de uitgaande geldbedragen die kant op. Dus de grote geldbedragen komen vanuit het Midden-Oosten naar Nederland. We hebben niet heel veel grote geldbedragen, of eigenlijk bijna geen of, voor zover ik me kan herinneren, überhaupt geen, terug die kant die kant op zien gaan. We zullen heus wel wat kleinere geldbedragen hebben gezien, maar niet in de verhouding dat het rendement terug die kant op wordt verscheept.

De heer **Schonis**: U noemt hier grote en kleine bedragen. Dat zijn natuurlijk heel relatieve begrippen. Als het gaat om grotere bedragen, waar hebben we het dan over?

De heer **Rijssenbeek**: Dan hebben we het in sommige gevallen over een bedrag van meer dan 2 miljoen en in andere gevallen over bedragen van 5 of 6 ton en soms 2 of 3 ton.

De heer **Schonis**: Als het gaat om die meerdere transacties, gaat het dan vaak om bedragen van iedere keer 2 miljoen of zijn dat vaak juist kleinere porties, dat je bedragen van €10.000 of €20.000 in meerdere keren ziet?

De heer **Rijssenbeek**: Dat verschilt dus heel erg. Daar is niet echt een vast patroon in te herkennen. Beide situaties hebben we zien langskomen.

De heer **Schonis**: Afgelopen maandag kwam in de verhoren voorbij dat de stroom vanuit met name Saudi-Arabië qua geld naar Nederland minder is geworden of zelfs opgedroogd is. Bij andere is dat wat diffuser. Is dat een beeld dat u herkent?

De heer **Rijssenbeek**: Wij hebben inderdaad geen grote geldbedragen uit Saudi-Arabië zien langskomen, maar wel vanuit Koeweit bijvoorbeeld.

De heer **Schonis**: Over welke periode heeft u informatie?

De heer **Rijssenbeek**: Grof gezegd tussen 2012 en 2015.

De heer **Schonis**: In die periode zag u geen grote bedragen meer uit Saudi-Arabië?

De heer **Rijssenbeek**: Nee, dat klopt.

De heer **Schonis**: Maar wel uit andere Golfstaten?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Ik denk daarna ook nog wel, maar dit is de periode waaruit we over de meeste financiële informatie beschikken en er een aantal grote geldbedragen vanuit het Midden-Oosten naar Nederland zijn gekomen. Dat is daarna ook nog wel gebeurd, maar ook dat was volgens mij niet uit Saudi-Arabië.

De heer **Schonis**: Wel uit Qatar?

De heer **Rijssenbeek**: Volgens mij is er een casus uitgebreid in het nieuws geweest waarin er inderdaad sprake was van geld dat indirect uit Qatar afkomstig was.

De heer **Schonis**: Helder. Dus de trend die maandag werd geconstateerd, kunt u eigenlijk bevestigen voor zover het de periode 2012-2015 betreft?

De heer **Rijssenbeek**: Ja.

De heer **Schonis**: En de laatste jaren, de afgelopen vijf jaar?

De heer **Rijssenbeek**: U sprak net al even over de situatie rond die school in Rotterdam. Dat is natuurlijk meer recent. Ook daar hebben we dat niet gezien.

De heer **Schonis**: Dat ging om een bedrag van meer dan een miljoen, even uit mijn hoofd gezegd. U heeft niet één transactie gezien van een miljoen van A naar B?

De heer **Rijssenbeek**: Hoe dat precies heeft plaatsgevonden, weet ik niet, maar ik durf in ieder geval wel te zeggen dat het niet uit Saudi-Arabië kwam.

De heer **Schonis**: Ah, oké. Op die manier. U kunt zeggen dat dat geld niet uit Saudi-Arabië kwam.

De heer **Rijssenbeek**: Ja.

De heer **Schonis**: Oké, helder. Ziet u naast die trend ook dat er een link -- daar werd ook op gehint -- zou zijn tussen transacties met criminele organisaties, dus dat er bijvoorbeeld drugsgelateerde activiteiten plaatsvinden?

De heer **Rijssenbeek**: Die hebben wij in dit kader niet gezien. Dat wil niet zeggen dat ze er niet geweest zijn, maar wij hebben ze niet gezien.

De heer **Schonis**: Bent u dat wel tegengekomen bij terrorismebestrijding, terrorismefinanciering?

De heer **Rijssenbeek**: Daar zien wij soms wel raakvlakken tussen criminele groeperingen en mensen die zich met terroristische activiteiten bezighouden, ja.

De heer **Schonis**: Maar als het gaat om ongewenst beïnvloeding bent u dat niet zo expliciet tegengekomen?

De heer **Rijssenbeek**: Nee, niet in de gevallen die wij hebben kunnen bestuderen.

De heer **Schonis**: Oké, helder. Heeft u ook zicht op financiële transacties die bijvoorbeeld via money transfers lopen?

De heer **Rijssenbeek**: Wanneer het gaat om ongewenste buitenlandse beïnvloeding, begrijp ik?

De heer **Schonis**: Ja.

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Daar zijn er een aantal van in beeld gekomen. Dat is een manier om geld te verplaatsen. Ik geloof niet dat dat de echt heel grote geldbedragen waren.

De heer **Schonis**: Een vorm van bankieren die in het Midden-Oosten veel voorkomt, is hawalabankieren. Daarbij vindt bankieren in feite tussen twee tussenpersonen plaats, maar wordt geen verdere boekhouding vastgelegd. Bent u dat soort financiering ook tegengekomen, dat soort geldstromen?

De heer **Rijssenbeek**: Wel wanneer het gaat om financiering van terrorisme, op grote schaal, maar niet wanneer het gaat om de vorm waar wij het vandaag over hebben.

De heer **Schonis**: Bij terrorismefinanciering, aan welke organisaties moeten we dan denken?

De heer **Rijssenbeek**: Nou, dan gaat het met name van Nederland naar conflictgebieden waar daarmee strijders worden ondersteund door familie of sympathisanten.

De heer **Schonis**: Dus dan wordt er geld via tussenpersonen vanuit Nederland naar het Midden-Oosten overgemaakt om strijders daar te helpen, te ondersteunen?

De heer **Rijssenbeek**: Ja, al dan niet met een tussenstation. Dan wordt eerst gebruik gemaakt van een reguliere money transfer naar een nog veilig land in de periferie van het strijdgebied en vanaf daar gaat het dan via een hawalastructuur richting de strijder. Maar dat is dus echt totaal iets anders dan waar we vandaag over praten. Daar hebben we dit gewoon feitelijk niet gezien, maar ik kan niet uitsluiten dat daar wel sprake van is.

De heer **Schonis**: Helder. En cryptocurrencies, zoals bitcoins, transacties in bitcoins, komt u die nog tegen in dit verband?

De heer **Rijssenbeek**: In dit verband niet.

De heer **Schonis**: Oké. Zijn er nog andere manieren van transacties buiten gewoon giraal die u bent tegengekomen?

De heer **Rijssenbeek**: Nee.

De heer **Schonis**: Ook niet -- dat kwam ook een paar keer beeldend voorbij -
- mensen die met tassen met geld, cash, de grens over komen?

De heer **Rijssenbeek**: Daar hebben we geen concrete aanwijzingen voor, maar ook dat kan ik niet uitsluiten. Er zijn allerhande hypothesen dat er inderdaad op die manier contant geld binnenkomt en dat dat mondjesmaat wordt gestort bij de instellingen in Nederland waar het voor bestemd is als ware het goede doelen, de zogenaamde "zakat", van de gemeenschap, van de lokale gemeenschap. We hebben ook wel gezien dat er op enig moment zodanige geldbedragen werden gestort, lokaal in Nederland ... Op het moment dat je dan kijkt naar de gemiddelde inkomens van de omgeving van deze instelling, is dat opvallend, omdat er meer wordt gestort dan je van mensen met een gemiddeld inkomen in die omgeving zou mogen verwachten. Maar veel verder dan hypothesen is dat niet gekomen. We hebben daar geen concrete aanwijzingen voor gevonden.

De heer **Schonis**: U heeft ook geen concrete casus die u nu kunt benoemen?

De heer **Rijssenbeek**: Nee. We hebben dit bij meerdere casussen waargenomen. Ik zou uit mijn hoofd niet kunnen zeggen welke dat precies waren. Het lastige ook hiervan is dat het gebrek aan transparantie zich wreekt, want wij kunnen niet nagaan hoe het precies gegaan is met het

inzamelen van die gelden, wanneer dat dan precies geweest en wie dat precies zouden hebben geschonken et cetera.

De heer **Schonis**: Ik wil nog even terugkomen op wat ik net over dat hawalabankieren zei. "De Golfstaten" zijn natuurlijk een heel breed begrip. Uit welke landen ziet u de meeste geldstromen naar Nederland komen?

De heer **Rijssenbeek**: Koeweit en Qatar.

De heer **Schonis**: Koeweit en Qatar. Geen andere? Dat zijn de twee belangrijkste geldschieters?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. U vroeg de meeste.

De heer **Schonis**: Ja, de meest voorkomende.

De heer **Rijssenbeek**: Dat zijn Koeweit en Qatar.

De heer **Schonis**: Helder, dank u.

De **voorzitter**: Meneer Schonis heeft nog een blokje, maar de situatie doet zich voor dat ook het Kamerwerk doorgaat en er een hoofdelijke stemming gaat plaatsvinden. Dat betekent dat ik helaas dit verhoor voor ongeveer een halfuur zal moeten schorsen. Wij gaan naar de plenaire zaal en komen zo snel mogelijk weer terug om het verhoor voort te zetten. Meneer Schonis gaat dan verder. Dank u wel, meneer Rijssenbeek.

De vergadering wordt van 16.18 uur tot 16.48 uur geschorst.

De **voorzitter**: Meneer Rijssenbeek, wij gaan verder. Excuses voor het ongemak. De heer Schonis vervolgt zijn verhoor.

De heer **Schonis**: We waren net geëindigd bij de geldstromen en de informatie die het FEC daarover heeft. Ik heb daar nog drie korte vragen over naar aanleiding van hetgeen u net gezegd heeft. U sprak over cashopnames.

Valt het daarbij, voor zover u daar zicht op heeft, op dat er heel vaak kleine coupures worden gebruikt of hebben we het juist over opvallende grote coupures, dus briefjes van 100 of 200? Kunt u daar wat over zeggen?

De heer **Rijssenbeek**: Ik heb er geen herinnering aan of we dat hebben kunnen vaststellen, in welke coupures die geldopnames hebben plaatsgevonden.

De heer **Schonis**: U zei ook net dat u tot 2015 een vrij helder beeld had en daarna leek het dat het beeld wat diffuser werd. Hoe komt dat?

De heer **Rijssenbeek**: Het is heel erg afhankelijk van onze informatiepositie. We hebben over een bepaalde periode beschikking over informatie, bijvoorbeeld over rekeningafschriften van bepaalde stichtingen, die we over een andere periode niet hebben. We zijn dus echt afhankelijk van de omstandigheden van het geval of er toevallig uit die periode binnen de wettelijke bewaartermijn bij bepaalde organisaties die zijn aangesloten bij het project, informatie beschikbaar is.

De heer **Schonis**: U zegt dus: mijn informatiepositie als FEC is erg afhankelijk van de informatiepositie van mijn deelnemers en de gegevens die zij op enig moment hebben?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Ook omdat we binnen het FEC met elkaar hebben afgesproken -- in zijn algemeenheid, maar die afspraken gelden dus ook voor dit project -- dat op het moment dat er een informatie-uitvraag komt, dus op het moment dat de vraag wordt gesteld "hebben wij informatie over dit subject, deze natuurlijke persoon of deze rechtspersoon" alleen de informatie wordt verstrekt die op dat moment al binnen de organisaties beschikbaar is. Het is dus niet zo dat er naar aanleiding van dat verzoek allerlei onderzoeken tot stand komen en die informatie dan via het FEC wordt gedeeld, ook omdat je dan het risico loopt dat je het verwijt krijgt, bijvoorbeeld op het moment dat dat uiteindelijk uitmondt in een strafrechtelijk onderzoek, dat je strafvorderlijke bevoegdheden hebt omzeild, dat je allerlei organisaties voor

jou aan het werk hebt gezet om informatie te vergaren terwijl je eigenlijk met strafvorderlijke bevoegdheden diezelfde informatiepositie had kunnen verkrijgen en daar ook verantwoording over had kunnen en moeten afleggen bij de rechtbank.

De heer **Schonis**: Dus ook daar loopt u tegen een aantal wettelijke beperkingen aan, zegt u eigenlijk?

De heer **Rijssenbeek**: Ja, ja.

De heer **Schonis**: Daar gaan we zo nog even over doorvragen. Nog een laatste vraag over die geldstromen. We hebben natuurlijk uitvoerig stilgestaan bij landen uit het Midden-Oosten, maar u gaf ook aan dat er soms uit landen binnen de Europese Unie als een soort tussenstation geld wordt overgemaakt naar Nederland. Aan welke landen binnen de Unie moeten we dan denken?

De heer **Rijssenbeek**: Er staat mij één land bij en dat is Duitsland.

De heer **Schonis**: Duitsland?

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Dus dat geld vanuit het Midden-Oosten naar Duitsland ging en vanuit Duitsland naar Nederland is gekomen.

De heer **Schonis**: Oké. Dan het laatste blok vragen.

De heer **Rijssenbeek**: Ik had natuurlijk de gelegenheid om even ruggenspraak te hebben tijdens deze pauze. U heeft mij zojuist twee vragen gesteld waar ik geen herinnering aan had en die herinnering heb ik laten opfrissen. Het ene is dat er wel degelijk één keer is waargenomen binnen het project, binnen de pilot BF, dat er rechtstreeks geld naar een notaris is overgemaakt voor de aankoop van vastgoed, een relatief groot geldbedrag uit Qatar. Het andere is dat er één situatie bekend is waarbij iemand, een natuurlijke persoon, voorzitter van een stichting, een geldbedrag contant

Nederland heeft binnengebracht en overigens daar ook aangifte van heeft gedaan bij de Douane, zoals dat moet. Boven de €10.000 moet je aangifte doen van liquide middelen, contant geld dat je de Europese Gemeenschap binnenbrengt en dat had deze persoon ook gedaan.

De heer **Schonis**: Hoe hoog was dat bedrag? Die contante middelen?

De heer **Rijssenbeek**: Ik zeg uit mijn hoofd €50.000.

De heer **Schonis**: Er kwam dus iemand met €50.000 cash bij de Douane en heeft daar melding van gedaan en toen is die in uw onderzoek naar voren gekomen.

De heer **Rijssenbeek**: Ja, want de Douane is een van onze participanten. Dus als wij die uitvraag doen, vragen of iemand relevante informatie heeft hierop, krijgen wij dat stukje informatie aangeleverd.

De heer **Schonis**: U zei dat dat de ene melding was. De andere was over een notaris voor een aankoop van vastgoed. Hoe hoog was dat bedrag?

De heer **Rijssenbeek**: Dat durf ik niet te zeggen, maar het was een groot geldbedrag.

De heer **Schonis**: Een heel substantieel geldbedrag in ieder geval.

De heer **Rijssenbeek**: Ja. Tonnen of misschien zelfs boven het miljoen, maar dat durf ik niet zeggen.

De heer **Schonis**: Oké, helder. Dank dat u uw herinnering op dit punt nog even hebt opgefrist.

Het laatste blok vragen gaat over de maatregelen en de beperkingen waar u tegen aanloopt. U heeft net in het verhoor aangegeven dat u eigenlijk tegen drie soorten knelpunten aanloopt: wettelijke belemmeringen, de ontransparantie van stichtingen en het handelingsperspectief. Over het

laatste heeft u gezegd dat u eigenlijk wil dat daar eerst een politiek debat over wordt gevoerd. Laat ik daar eens mee beginnen. Is het echt noodzakelijk dat wij het politieke debat voeren over dat handelingsperspectief voordat we het verder kunnen uitbreiden of ziet u toch al dingen die we heel snel wettelijk zouden kunnen aanpassen waardoor het handelingsperspectief groter wordt?

De heer **Rijssenbeek**: Ik zal u een voorbeeld geven waarom ik denk dat het noodzakelijk is dat daar wel een politieke richting aan wordt gegeven. Het is niet zo dat we op dit moment helemaal geen handelingsperspectief hebben. Iedere organisatie die is aangesloten bij het FEC heeft bepaalde bevoegdheden die zij kan inzetten. Als ik puur even op mijn eigen verleden terugkijk als officier van justitie terugkijk, hebben wij natuurlijk de mogelijkheid om een natuurlijke persoon of een rechtspersoon strafrechtelijk te vervolgen. Dat zal in geen enkel geval voor het ongewenst buitenlands beïnvloeden kunnen zijn, want dat is geen strafbaar feit. Maar we zien natuurlijk in deze discussie weleens dat er een ander strafbaar feit plaatsvindt. Mijn oude hoofdofficier zei altijd: onder iedere stoeptegels die je optilt, vind je wel een strafbaar feit. Ik neem dat u allemaal ook weleens door het rode voetgangerslicht bent gelopen. Dat is ook al een strafbaar feit. Niet allemaal, zie ik. Dat is goed om te zien.

Je zou zeker met de politieke druk die ook op dit dossier staat, in de verleiding kunnen komen om toch een bevoegdheid, bijvoorbeeld een strafrechtelijke bevoegdheid, in te zetten om toch maar wat te doen, om toch een handelingsperspectief te hebben. Stel nou dat er fiscaal feit, een fiscaal strafbaar feit, heeft plaatsgevonden en dat dit een relatief laag vergrijp is, wat normaal gesproken in het bestuursrecht zou worden afgedaan. Op het moment dat er dan druk ontstaat om daar toch een strafrechtelijke procedure voor op te starten, als die eigenlijk volgens onze richtlijnen niet kwalificeert om vervolgd te worden en wij gaan dan toch vervolgen, zullen we moeten uitleggen waarom we in afwijking van die richtlijnen tot vervolging zijn overgegaan. Dan hebben wij een lastig verhaal, want dan komt uiteindelijk uit

dat wij dat doen omdat wij dat gedrag eigenlijk als ongewenst beschouwen. Ik kan mij voorstellen dat de rechtbank dan zegt: onder die omstandigheden is het de vraag of het Openbaar Ministerie wel ontvankelijk kan worden verklaard.

Op het moment dat wij ernstige strafbare feiten tegenkomen die niks met ongewenste buitenlandse beïnvloeding te maken hebben, of dat nou om witwassen, verduistering, valsheid in geschrifte, ernstige fiscale onvolkomenheden of wat voor strafbaar feit dan ook gaat, gaan wij natuurlijk tot vervolging over, maar dat doen wij dan op grond van die strafbare gedragingen zelf en niet op grond van het feit dat er gedrag wordt waargenomen dat politiek als ongewenst wordt beschouwd. Daar zit dus wel een heel zorgvuldige afweging. We moeten kijken of we de bevoegdheden die we inzetten ook inzetten op de juiste gronden. Ik kan mij voorstellen dat hetzelfde geldt voor toezichthouders en voor alle andere betrokken partijen. Er is geen enkele organisatie aangesloten bij het FEC die het tegengaan van ongewenste buitenlandse beïnvloeding als doelstelling heeft. Op het moment dat er dan een handelingsperspectief wordt geboden binnen de bestaande gereedschapskist, moeten we constateren dat die gereedschapskist met het een heel ander doel is ontworpen. Als je die voor dit doel gaat inzetten, kan je toch in discussie komen met een rechtbank. Die gaat dat uiteindelijk toetsen en zal zich de vraag stellen of daar sprake is van van détournement de pouvoir, zoals dat zo mooi heet: het inzetten van bepaalde bevoegdheden voor een doel waarvoor ze eigenlijk niet bedoeld zijn.

De heer **Schonis**: De letterlijke vertaling daarvan is dat je afwijkt van de bevoegdheid waarvoor je het bedoeld had. U zegt dus eigenlijk: ik heb die politieke discussie nodig om strakjes mijn werk te kunnen doen, omdat ik anders bij een rechter kom en die altijd zal vragen waarom het ongewenst is. Is dat de korte samenvatting?

De heer **Rijssenbeek**: Ja, maar ook omdat ik vind dat van de wetgever mag worden gevraagd om hier duidelijkheid over te verstrekken. Op het moment

dat de wetgever er impliciet of expliciet voor heeft gekozen om dit niet in strijd met de wet te verklaren, zou het heel gek zijn dat er allerlei instanties die zijn opgericht om die wet te handhaven, daar wel op gaan handhaven.

De heer **Schonis**: Dank. Dat wat betreft het handelingsperspectief. U noemde ook nog de transparantie bij stichtingen als een van de punten waar u tegen aangelopen bent. U gaf daarbij aan dat op dit moment stichtingen eigenlijk heel weinig verplichtingen kennen om openheid van zaken te geven als het gaat om hun boekhouding. Wat zou daaraan moeten gebeuren volgens u?

De heer **Rijssenbeek**: Dat is een ingewikkelde vraag. Er zijn natuurlijk al wel wat voorstellen gedaan. Ik heb zelf ook weleens gehoord over de zogenaamde "Charity Commission" uit het Verenigd Koninkrijk. Daar moeten goedbedoelenorganisaties zich aansluiten bij een soort toezichthouder, die ook bevoegdheden heeft om boeken in te zien en om te controleren waar de ontvangen giften vandaan komen, maar ook waar het geld uiteindelijk aan wordt besteed. Daar zit dus ook een boekhoudverplichting bij. Ik heb begrepen dat de aansluiting bij die Charity Commission niet verplicht is. Op het moment dat je zoiets wel wettelijk verplicht zou maken, zou je in ieder geval een goed transparant kader hebben om die goedbedoelenorganisaties helder in beeld te krijgen. Daar zullen vast nog een hoop contra-argumenten voor te bedenken zijn, dus ook daar zal een politiek debat op zijn plaats zijn denk ik. Maar als u mij vraagt wat zou helpen: dit zou helpen.

De heer **Schonis**: Dus de Engelse Charity Commission als voorbeeld. Een toets door een toezichthouder -- daar komt het in feite op neer -- voor charitatieve stichtingen en instellingen, zou u helpen, denkt u?

De heer **Rijssenbeek**: Ja.

De heer **Schonis**: U noemde ook nog even de aanbistatus, status van algemeen nut beogende instellingen, waar dan fiscale voordelen aan zitten. In reactie op de heer Kuzu gaf u aan dat u daar eigenlijk niet zo veel van zag,

omdat die stichtingen vaak helemaal niet zo'n anbiestatus wilden hebben.
Klopt dat?

De heer **Rijssenbeek**: Stichtingen zijn niet verplicht om zo'n status aan te vragen. We zien wel dat heel veel stichtingen, ook stichtingen die zich bezighouden met charitatieve doelstellingen, feitelijk alle redenen hebben om zo'n status aan te vragen. Als je zo'n status hebt, kunnen donateurs hun giften aftrekken van de belasting. Dat maakt het aantrekkelijker om geld te geven of om misschien meer geld te geven, omdat je wat je normaal gesproken netto kan geven, dan bruto kan geven en je weer een deel terug kunt vragen van de belasting. Toch is het ons opgevallen dat veel van de stichtingen die wij in de ons bekende netwerken zien, die status niet hebben.

De heer **Schonis**: Sterker nog, de heer Van der Blom gaf hier vandaag over aan dat ze dat als een soort proef hadden gedaan bij hun stichting en dat ze er na twee jaar mee gestopt zijn omdat niemand gebruik wilde maken van die fiscale mogelijkheid. Er is geen wettelijke verplichting op dit moment. Dat beeld herkent dus ook wel?

De heer **Rijssenbeek**: Ja, dat herken ik. Ik weet niet zeker of dit de reden is waarom zo weinig stichtingen gebruikmaken van die wettelijke mogelijkheid, maar ik herken dat heel veel die niet gebruiken.

De heer **Schonis**: Nou kan die anbiestatus ook worden ontnomen door de Belastingdienst. Krijgt u daar een melding van bij het FEC?

De heer **Rijssenbeek**: Niet automatisch. Op het moment dat wij een bepaalde stichting hebben uitgevraagd, dus op het moment dat wij tegen onze FEC-partners hebben gezegd dat we graag alle geldstromen rondom een stichting in beeld willen krijgen, en de Belastingdienst heeft op enig moment die anbiestatus ontnomen en dat moment valt binnen de wettelijke bewaartermijn zodat die informatie bij de Belastingdienst aanwezig is en het valt ook nog binnen de uitgevraagde termijn van informatie die wij graag zouden willen ontvangen, zullen wij die informatie ontvangen. Maar wij

ontvangen niet automatisch van iedere stichting een melding dat de anbiestatus is ingetrokken.

De heer **Schonis**: Dan een ander punt. U noemde net al die Charity Commission uit Engeland. Op dit moment wordt er gewerkt aan het wetsvoorstel voor de Transparantiewet. Zou dat helpen om stichtingen in instellingen meer openheid van zaken te laten geven?

De heer **Rijssenbeek**: Het is in ieder geval een stap in de goede richting. Wat ik ten aanzien van dat wetsvoorstel ingewikkeld vind, is dat het toezicht daarop eigenlijk niet georganiseerd is. We kunnen op dit moment niet vaststellen of zij daar wel of niet goed gebruik van maken, voor zover ik het wetsvoorstel goed ken. Ik moet heel eerlijk zeggen dat ik het niet tot achter de komma heb bestudeerd de laatste tijd.

De heer **Schonis**: U zegt wel dat het toezicht een ontbrekende schakel zou kunnen zijn en dat een Charity Commission zoals in Engeland daar een rol in zou kunnen vervullen.

De heer **Rijssenbeek**: Op dit moment in Nederland bij het Openbaar Ministerie belegd, in Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Ik heb dat altijd een beetje een vreemde eend in de bijt van het Openbaar Ministerie gevonden, sowieso omdat het Openbaar Ministerie primair aan de lat staat voor het opsporen en vervolgen van strafbare feiten. Ik vind dat ook omdat op het moment dat er volgens Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek aanleiding is om onderzoek te doen naar een stichting, je je op basis van die criteria al af kunt vragen in hoeverre je niet ook al een verdenking hebt. Op het moment dat wij dan onze civielrechtelijke bevoegdheden inzetten om die informatie op te vragen om daar vervolgens die stichting in een strafrechtelijke procedure mee om de oren te slaan -- het wordt een beetje juridisch-technisch -- zal de rechtbank zeggen: ja, maar u heeft de verdachte in die civiele procedure gedwongen om aan zijn eigen veroordeling mee te werken en dat mag feitelijk niet. Het is dus wat mij betreft -- dat is mijn persoonlijke opinie, ik

praat hier niet namens het Openbaar Ministerie -- een ongelukkige keuze om het toezicht dat er is bij het Openbaar Ministerie te beleggen.

De heer **Schonis**: U zegt dus dat er aan wie het toezicht uitvoert ook nog verbeteringen aangebracht kunnen worden.

De heer **Rijssenbeek**: Jazeker.

De heer **Schonis**: Heeft u tot slot nog suggesties die u de commissie mee wilt geven?

De heer **Rijssenbeek**: Ik geloof dat ik alles wat ik op mijn lijstje heb staan, met u heb gedeeld.

De heer **Schonis**: Dank u wel.

De **voorzitter**: Dan zijn we hiermee aan het einde van dit verhoor gekomen. Ik dank u hartelijk voor uw komst naar de Tweede Kamer.

Sluiting 17.04 uur.